

ОСНОВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ОСІБ, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ ТЕРМІН: ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ОКРЕМИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ПОЛОЖЕНЬ

Меркулова В. О., Домброван Н. В.

Інтенсивність дослідження кримінологами змісту та сутності праці осіб, засуджених до позбавлення волі, на тлі впровадження міжнародно-правових стандартів, гуманізації порядку та умов виконання (відбування) найсуворіших видів покарання, – призвели в підсумку до суттєвих змін в кримінально-виконавчому законодавстві. Підходи законодавця до розуміння доцільності праці засуджених до позбавлення волі, її необхідності та видів змінювалися, залежно від розуміння змістовної сутності даного виду покарання та оцінки реальних можливостей досягнення цілей покарання.

Актуальності набувають питання щодо відповідності спеціального законодавства конституційним положенням в частині розуміння «обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду»; допустимості таких обмежень щодо основоположних ознак праці засуджених до позбавлення волі на певний строк; напрямків реформування кримінально-виконавчого законодавства в цій частині та оцінка цих змін станом на сьогодні.

Якщо комплексно підійти до основних напрямків реформування кримінально-виконавчого законодавства в частині визначення сутності праці осіб, засуджених до позбавлення волі, маємо відмітити двоїстий підхід законодавця: з одного боку, намагання уніфікувати зміст різних кримінально-виконавчих норм щодо регулювання добровільної оплачуваної праці; з іншого боку, орієнтуючись на цілі покарання, забезпечити виконання вироку суду в повному обсязі. Проблема погашення виконавчих листів засудженими справедливо вплинула на законодавче рішення щодо застосування обов'язкової праці окремої категорії засуджених, які мають заборгованість за виконавчими документами. Тож проблема доцільності (недоцільності) обов'язкової праці засуджених під час відбування позбавлення волі була пов'язана із гарантіями з боку держави щодо відшкодування засудженими завданого потерпілим збитку. Проте належне вико-

нання (відбування) покарання у виді позбавлення волі, досягнення виправлення та ресоціалізації засуджених в доволі специфічних умовах посилюють актуальність обговорення доцільності оплачуваної обов'язкової праці і інших категорій засуджених.

Ключові слова: праця засуджених до позбавлення волі; право на працю; обов'язкова праця; суспільно корисна праця – основний засіб виправлення засуджених.

Merkulova V. O., Dombrovan N. V. Basis of legal regulation of the labor of persons sentenced to deprivation of liberty for a certain term: problems of the correlation of individual normative and legal provisions

The intensity of criminologists' research into the content and essence of the work of persons sentenced to imprisonment, against the background of the introduction of international legal standards, humanization of the procedure and conditions of execution (serving) of the most severe types of punishment, ultimately led to significant changes in penal legislation. The legislator's approaches to understanding the expediency of labor of persons sentenced to imprisonment, its necessity and types changed, depending on the understanding of the substantive essence of this type of punishment and the assessment of the real possibilities of achieving the goals of punishment.

The issues of compliance of special legislation with constitutional provisions in terms of understanding "restrictions that are defined by law and established by a court verdict" are becoming relevant; the admissibility of such restrictions on the fundamental features of labor of persons sentenced to imprisonment for a certain period; directions for reforming penal legislation in this part and the assessment of these changes as of today.

If we take a comprehensive approach to the main directions of reforming the penal legislation in terms of determining the essence of the work of persons sentenced to imprisonment, we should note the dual approach of the legislator: on the one hand, an attempt to unify

the content of various penal norms regarding the regulation of voluntary paid labor; on the other hand, focusing on the goals of punishment, to ensure the full implementation of the court verdict. The problem of repayment of writs of execution by convicts rightly influenced the legislative decision on the application of compulsory labor to a separate category of convicts who have debts under executive documents. Therefore, the problem of the expediency (impediency) of compulsory labor by convicts while serving their imprisonment was associated with guarantees from the state regarding compensation by convicts for the damage caused to the victims. However, the proper execution (serving) of a sentence in the form of imprisonment, achieving correction and resocialization of convicts in quite specific conditions, increase the relevance of discussing the appropriateness of paid compulsory labor and other categories of convicts.

Key words: *labor of prisoners; right to work; compulsory labor; community service – the main means of correction of prisoners.*

Актуальність дослідження. На тлі аксіоматичного визнання праці осіб, засуджених до позбавлення волі, як суспільно корисної, такої, що є одним із основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених, – набуває актуальності науково-доктринальна дискусія щодо конституційності певних законодавчих та відомчих нормативно-правових положень, які у сукупності становлять зміст її правового регулювання.

Особливого значення в цьому питанні набувають положення чинного Кримінально-виконавчого кодексу (далі КВК). Саме сталість та інтенсивність дослідження кримінологами змісту та сутності праці зазначеної категорії засуджених, на тлі впровадження міжнародно-правових стандартів, гуманізації порядку та умов виконання (відбування) найсуворіших видів покарання, – призвели в підсумку до суттєвих змін в кримінально-виконавчому законодавстві.

Підходи законодавця до розуміння доцільності праці засуджених до позбавлення волі, її необхідності та видів змінювалися, залежно від розуміння змістовної сутності даного виду покарання та оцінки реальних можливостей досягнення цілей покарання.

Стан дослідження. Якщо звернути увагу на фахові публікації двадцятих років, спостерігається різне ставлення науковців до «добровільно-примусового» порядку працевикористання засуджених до позбавлення волі. Слід зазначити, що до відповідних висновків вчені доходять, зазвичай досліджуючи різні характерні ознаки цього міждисциплінарного інституту. Дослідження особливостей

реалізації права засуджених на працю в сучасних умовах виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк та її вплив на осіб, які відбувають це покарання, – як складову теоретичних питань удосконалення кримінально-виконавчого законодавства (Автухов К.А., Кутєпов М.Ю., Лисодєд О.В., Степанюк А.Ф., Яковець І.С.); шляхів формування оптимальної моделі залучення засуджених до праці (колективна праця за редакцією Шульженка Ф.П., Кузьменко О.В.); обсягу та характеру додаткових обмежень щодо праці осіб, засуджених до позбавлення волі із призначенням додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю (Дьоменко С.В.); відповідності правових засад праці засуджених в установах виконання покарання міжнародним стандартам (Олефір Л.І., Почанська О.С.) тощо, – надають вченим достатні підстави дійти висновку щодо суперечливості чинного законодавства та необхідності його подальшого удосконалення.

Постановка проблеми. На увагу заслуговують питання щодо відповідності спеціального законодавства конституційним положенням в частині розуміння «обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду»; допустимості таких обмежень щодо основоположних ознак праці засуджених до позбавлення волі на певний строк; напрямків реформування кримінально-виконавчого законодавства в цій частині та оцінка цих змін станом на сьогодні.

Методика дослідження. Дослідженню піддавалися ті конституційні, кримінально-правові та кримінально-виконавчі правові норми, які переважно є предметом аналізу в доктрині права у зв'язку із визначенням відповідності чинного правового регулювання сфери працевикористання засуджених до позбавлення волі основоположним засадам прав людини та громадянина. Здійснювався комплексний системно-правовий аналіз та співставлення сутнісних матеріальних та виконавчих ознак покарання у виді позбавлення волі, на тлі функціонального призначення праці засуджених.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на особливе значення відповідності чинного спеціального законодавства та відомчих нормативно-правових положень конституційним вимогам, маємо звернутися до конкретного змісту тих *положень Конституції*, які переважно є предметом аналізу та обговорення. Як на сьогодні, більш чіткого тлумачення потребують зміст статей 43 та 63 Конституції України (на тлі співвідношення із відповідними визначеннями

в кримінальному та кримінально-виконавчому праві та законодавстві).

Зокрема в *ст. 43 Конституції України* йдеться про те, що «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота та служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом... Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищене законом». Певним уточненням окремих конституційних основ, визначених у *ст. 43 Конституції України*, є положення *ст. 63 Конституції*, де йдеться (крім іншого) про те, що засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду [1].

Зважаючи на предмет дослідження, зміст даних двох норм має сприйматися на декількох рівнях. По-перше, на більш узагальненому, який дозволяє поглянути на права засудженого як громадянина України. Конституція є правовою основою для формального закріплення та розробки гарантій забезпечення природного та соціально-економічного права кожного засудженого – права на працю, що передбачає вільне волевиявлення, рівні можливості у виборі роду діяльності.

По-друге, конституційні положення певним чином уточнюють та конкретизують основні вимоги щодо порядку та умов організації праці та її винагороду. Кожний засуджений має сподіватися на безпечні умови праці, державну допомогу у професійній підготовці та мінімальну заробітну плату.

Проте, відповідно до положень статей 43 та 63 Конституції, на тлі природного права кожної особи (засудженої особи також) самостійно приймати рішення щодо необхідності працювати (чи не працювати), вільно обирати вид праці та отримувати за неї кошти, які за розміром не можуть бути нижче ніж визначено законом, – існують певні обмеження, обумовлені законом і встановлені вироком (або іншим рішенням) суду, які, зазвичай,

є змістом та сутністю призначеного судом покарання, а отже є обов'язковими для виконання. Тож існують обов'язкові види праці, які виконуються на підставі вироку (або ж ухвали) суду. І засуджений зобов'язаний виконувати ці роботи.

Постає питання, які види покарання мають у якості своєї необхідної складової обов'язковість виконання робіт як умови відбування покарання. Зазвичай це питання аналізується стосовно таких видів покарання як громадські роботи, виправні роботи, пробаційний нагляд, обмеження волі. Зважаючи на зазначене, доцільно проаналізувати окремі кримінально-правові норми на предмет їхньої редакції щодо використання законодавцем категорії «обов'язковості» праці стосовно різних видів покарань. За чинним *Кримінальним кодексом (далі КК)* питання щодо обов'язкового характеру праці засуджених безпосередньо, або ж опосередковано може постати щодо видів покарань, ознаки яких містяться у *ст. ст. 56, 57, 59-1, 61 КК*.

Безпосередньо законодавець використовує словосполучення «з обов'язковим залученням засудженого до праці» лише у *ст. 61 «Обмеження волі»*. Термін «обов'язок працевлаштуватися» є складовою окремих зобов'язань, які суд покладає на засудженого до пробаційного нагляду (*ст. 59 КК*). В інших нормах безпосередньо про обов'язковість праці не йдеться. Проте сутнісні ознаки громадських робіт (виконання засудженим у вільний від роботи та навчання час безоплатних суспільно корисних робіт – *ст. 56*); виправних робіт (відбуваються за місцем роботи засудженого – *ст. 57 КК*), – опосередковано свідчать про обов'язковість цих видів робіт. Ухилення від відбування цих покарань, отже від виконання певного виду роботи, грубе, систематичне порушення виконання робіт, – є підставою для притягнення до кримінальної відповідальності [2; 5].

Отже в зазначених нормах законодавець або ж конкретно використовує категорію «обов'язковості працевлаштування», «обов'язкового залучення до праці», або ж обов'язкова сутність праці відтворюється у змісті статті опосередковано. Тож у даному випадку стосовно зазначених видів покарань існують всі підстави сприймати тотожно «обмеження, обумовлені законом і встановлені вироком (або іншим рішенням) суду» та обов'язковість праці як сутнісну складову покарання.

Проте, зважаючи на предмет нашого дослідження, маємо визначитися із співвідношенням вищезазначених конституційних положень щодо допустимості таких обмежень та основоположних ознак праці засуджених до позбавлення волі

на певний строк. Обмеження в сфері праці осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк, можуть бути пов'язані із призначенням судом додаткового виду покарання, передбаченого ст. 55 КК «Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю». З урахуванням, до того ж, значного переліку робочих місць та посад, на яких забороняється використовувати роботу засуджених, відповідно до Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань [6], – в умовах ізоляції ця категорія засуджених може зустрітися із суттєвими обмеженнями щодо можливостей вибору виду робіт і зобов'язана буде виконувати ті роботи, які запропонує адміністрація установи. Питання обов'язковості праці для осіб, засуджених до позбавлення волі на певний строк, може постати у разі ухвалення судом рішення (за наявності формальних та матеріальних підстав) про заміну невідбутої частини покарання у виді позбавлення волі на інше покарання: громадські роботи, виправні роботи, обмеження волі.

Проте найскладнішими, як на сьогодні, є питання доцільності (недоцільності) обов'язковості праці осіб, засуджених до позбавлення волі (довічного позбавлення волі) як таких. На перший погляд, виходити маємо з матеріального визначення поняття покарання у виді позбавлення волі на певний строк, яке надається у ст. 63 КК. Законодавець віднайшов за необхідне обмежитися доволі коротким визначенням: «Покарання у виді позбавлення волі полягає в ізоляції засудженого та поміщенні його на певний строк до кримінально-виконавчої установи закритого типу...» [2]. Отже основні кримінально-правові ознаки одного із найсуворішого виду покарання не містять вказівки на обов'язковість залучення засуджених до праці під час його виконання (відбування). Проте, з іншого боку, фактор ізоляції та утримання особи під час доволі тривалого терміну в умовах закритого кримінально-виконавчого закладу обумовлює чималу кількість запитань щодо доцільності такого підходу.

Доволі інтенсивне *реформування кримінально-виконавчого законодавства* в сфері порядку та умов працевикористання засуджених до позбавлення волі, як на нашу думку, лише ускладнило пошуки відповіді на це питання. Відслідкувати особливості та зміст внесених у закон змін пропонуємо на прикладі ст. ст. 107, 118-119 КВК України.

Порівняно із попередньою редакцією, практично незмінним залишився зміст ст. 107 КВК, яка наголошує на тому, що засуджені, які відбувають покарання у виді позбавлення волі,

мають право брати участь у трудовій діяльності в порядку, встановленому КВК і нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України (до 2012 р. йшлося про нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарання) [5]. Отже практично з часу набуття чинності новим Кримінально-виконавчим кодексом України 1 січня 2004 року в розглядуваній нормі йшлося лише про право осіб, засуджених до покарання у виді позбавлення волі, на працю. З подальшим уточненням про особливе значення інших кримінально-виконавчих положень та загального трудового законодавства про працю.

Зрозуміти особливості змісту цього права та його обмежень маємо на підставі найважливішої в цьому цензі норми кримінально-виконавчого законодавства, якою є ст. 118 КВК. Саме ця стаття постійно була предметом дискусійної оцінки науковців, зазнала декількох змін (зокрема, у 2010, 2012, 2014, 2016 та 2018 роках), спрямованих на приведення вітчизняного законодавства у відповідність із міжнародно-правовими стандартами, вимогами часу, з положеннями інших кримінально-виконавчих норм (зокрема ст. 107 КВК). Пропонуємо відслідкувати тенденції реформування кримінально-виконавчого законодавства на підставі співвідношення змісту даної норми часів набуття чинності закону у 2004 році та найсуттєвіших змін 2014 та 2018 років.

На час набуття чинності КВК у 2004 р. у змісті даної норми, крім іншого, йшлося про те, що *засуджені до позбавлення волі повинні працювати* в місцях та роботах, які визначаються адміністрацією колонії; залучатися до праці з урахуванням наявних виробничих потужностей, статі, віку, працездатності, стану здоров'я та спеціальності, як правило, на підприємствах, у майстернях колоній, на державних або інших формах власності підприємствах за умови забезпечення їх охорони та ізоляції (ч. 1 ст. 118 КВК). В законі містилося *виключення*, яке стосувалося засуджених чоловіків віком понад шістьдесят років, жінок віком понад п'ятдесят п'ять років, інвалідів першої та другої групи, хворих на активну форму туберкульозу, жінок з вагітністю понад чотири місяці, жінок, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях. Цим категоріям засуджених дозволялося працювати *за їхнім бажанням* з урахуванням висновку лікарської комісії колонії (ч. 2 ст. 118 КВК). Визначався певний вид *обов'язкової безоплатної праці з благоустрою* колонії та прилеглих територій, поліпшення житлово-побутових умов, з забезпечення колонії продовольством, – в порядку

черговості, в неробочий час, не більше двох годин на день (ч. 5 ст. 118 КВК) [3]. Тож в першочерговій редакції спостерігалася певна невідповідність між «правом засуджених брати участь у трудовій діяльності» (ст. 107 КВК) та «зобов'язанням засуджених працювати в місцях та роботах, які визначаються адміністрацією колонії» (ч. 1 ст. 118 КВК).

Законом № 1186-VI від 08.04.2014 р. в ч. 1 ст. 118 КВК словосполучення «засуджені до позбавлення волі повинні працювати» замінено на словосполучення «засуджені до позбавлення волі мають право працювати»; словосполучення «залучаються до праці» замінено словами «залучаються до оплачуваної праці»; доповнено змістом нового положення про те, що праця засуджених регламентується Кодексом законів про працю України. [4] Тож на той час зазначена вище не відповідність між кримінально-виконавчими нормами була усунута. Але такий стан тривав не довго.

Законом № 2475-VIII від 03.07.2018 р. частина перша та друга ст. 118 КВК зазнали принципових змін. Законодавець затверджуючи право засуджених до позбавлення волі працювати, посилює значення фактору їхнього вільного волевиявлення. В законі відтепер йдеться про те, що праця здійснюється на добровільній основі на підставі договору цивільно-правового характеру або трудового договору між засудженим та фізичною особою-підприємцем або юридичною особою, для яких засуджені здійснюють виконання робіт чи надання послуг. Такі договори погоджуються адміністрацією колонії та повинні містити порядок їх виконання. Адміністрація зобов'язана створювати умов для такої праці за договорами. Слід зазначити, що частина перша вже не містила вказівку на те, що «праця засуджених регламентується Кодексом законів про працю України» (ч. 1 ст. 118 КВК). [5]

Щодо змін, яких зазнала друга частина розглядуваної норми, — в ній знаходимо положення, в яких уточнюється як фактор добровільності, так і фактор обов'язковості стосовно конкретних категорій засуджених. Йдеться про уточнення категорій засуджених, яким дозволяється працювати за їхнім бажанням (особи пенсійного віку; інваліди першої та другої групи; хворі на активну форму туберкульозу; жінки з вагітністю понад чотири місяці; жінки, які мають дітей у будинку дитини при виправній колонії). В той же час наголошується, що засуджені до позбавлення волі, які мають заборгованість за виконавчими документами, зобов'язані працювати в місцях і на роботах, які визначені адміністрацією колонії, до погашення такої заборгованості (ч. 2 ст. 118 КВК).

Практично без змін сформульовано ч. 5 ст. 118 КВК. Йдеться про те, що засуджені можуть залучатися без оплати праці лише до робіт з благоустрою колоній і прилеглих до них територій, а також поліпшення житлово-побутових умов...забезпечення колоній продовольством... в порядку черговості, в неробочий час, не більше двох годин на день (ч. 5 ст. 118 КВК) [5].

Отже відтепер законодавець виокремлює три види праці засуджених: добровільна оплачувана праця; обов'язкова оплачувана праця; обов'язкова не оплачувана праця (в порядку черговості). Виокремлення законодавцем категорії засуджених, яким дозволяється працювати за їхнім бажанням, доцільно тлумачити як виключення і в тих випадках, коли вони мають заборгованість за виконавчими документами.

Звертає на себе увагу той факт, що якщо після внесених змін у зміст ст. 118 КВК, законодавець виключив положення про те, що засуджені мають право працювати в місцях та роботах, які визначаються адміністрацією колонії, підкресливши значення договору, — то у ст. 119 КВК «Умови праці засуджених до позбавлення волі» ця вимога зберігається. Йдеться про те, що «місце та вид роботи... визначаються адміністрацією колонії» (ч. 1 ст. 119 КВК). [5] На нашу думку в цій частині правового регулювання спостерігається певна суперечність між кримінально-виконавчими нормами.

Підсумовуючи вищезазначене слід підкреслити наступне. Якщо комплексно підійти до основних напрямків реформування кримінально-виконавчого законодавства в частині визначення сутності праці осіб, засуджених до позбавлення волі, маємо відмітити двоїстий підхід законодавця: з одного боку, намагання уніфікувати зміст різних кримінально-виконавчих норм щодо регулювання добровільної оплачуваної праці; з іншого боку, орієнтуючись на цілі покарання, забезпечити виконання вироку суду в повному обсязі. Проблема погашення виконавчих листів засудженими справедливо вплинула на законодавче рішення щодо застосування обов'язкової праці окремої категорії засуджених, які мають заборгованість за виконавчими документами. Тож проблема доцільності (недоцільності) обов'язкової праці засуджених під час відбування позбавлення волі була пов'язана із гарантіями з боку держави щодо відшкодування засудженими завданого потерпілим збитку. Проте належне виконання (відбування) покарання у виді позбавлення волі, досягнення виправлення та ресоціалізації засуджених в доволі специфічних умовах посилюють актуальність обговорення

доцільності оплачуваної обов'язкової праці і інших категорій засуджених.

Під час вирішення цього питання ми не можемо ігнорувати наступні чинники.

Ізоляція особи та поміщення її в закриті кримінально-виконавчі установи опосередковано передбачають сутнісні правообмеження, які торкаються усіх сфер життєдіяльності засудженого, а отже не можуть не стосуватися праці засуджених.

Не позбавлена актуальності і суто економічна проблема належного утримання засуджених та створення поліпшених умов для їхньої життєдіяльності (за рахунок власних коштів). До того ж, особи, які відбувають покарання у виправних колоніях, відшкодовують витрати на їх утримання (ст. 121 КВК).

Як вже йшлося, обов'язковість праці визначено у якості основної ознаки альтернативних видів покарання (громадські роботи, виправні роботи, обмеження волі). Саме завдяки їй мають бути досягнуті цілі покарання: кара, виправлення та запобігання нових кримінальних правопорушень. Маємо визнати, що за чинним законодавством таке ж навантаження має нести і праця в місцях позбавлення волі. Суспільно корисна праця за чинним кримінально-виконавчим законодавством є одним із основних засобів виправлення та ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі (ст. 6 КВК), а отже має стосуватися усіх засуджених, а не лише тих, хто зобов'язаний працювати.

До того ж, ставлення до праці є одним із критеріїв визначення ступеня виправлення засуджених, а отже підставою для застосування різних заохочувальних та стимулюючих інститутів: переведення на поліпшені умови утримання, заміна позбавлення волі на інший більш м'який вид покарання, застосування умовно-дострокового звільнення. І така перспектива має бути у кожного засудженого.

Насамкінець, тримання значної кількості антисоціально налаштованих осіб на незначній території кримінально-виконавчої установи обумовлює необхідність чіткої регламентації їхньої життєдіяльності та по можливості зайнятості. Відповідно, працевикористання засуджених знаходиться у тісній взаємообумовленості та взаємозв'язку із порядком в кримінально-виконавчих установах.

Тож на порядок денний постають питання: «Наскільки матеріальне кримінально-правове визначення поняття та ознак позбавлення волі на певний строк відповідає кримінально-виконавчій сутності та функціональному призначенню цього виду покарання, зважаючи на його цілі? Чи не є протиріччям в кримінально-виконавчому

законодавстві визначення права засуджених на добровільне обрання видів праці та реальної оцінки можливостей досягнення цілей покарання у виді позбавлення волі, вирішення правоохоронних, соціально-економічних та психофізичних завдань без застосування оплачуваної суспільно корисної праці?»

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 253/96-ВР//ВВР. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254/96-вр#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001. № 2341 – III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кримінально-виконавчий кодекс України. Офіційне видання. К.: Атіка, 2003. 96 с. С. 62)
4. Кримінально-виконавчий кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 03 вересня 2015 р.: (Офіц. текст). К.: Алерта, 2015. 82 с. С. 56)
5. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07. 2003 . № 1618 -IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 3-4. Ст. 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text>
6. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (зарєстр. в Міністерстві юстиції України 05.09.2018р. за № 1010/32462). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18#Text>

Меркулова В. О.,

orcid.org/ 0000-0003-1332-1113

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри кримінально-правових дисциплін

Одеського державного університету

внутрішніх справ

Домброван Н. В.,

orcid.org/0000-0001-5997-2080

кандидат юридичних наук, доцент,

начальник відділу організації наукової діяльності

Одеського державного університету

внутрішніх справ

Дата першого надходження статті до видання:

12.01.2026

Дата прийняття статті до друку після

рецензування: 09.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті:

13.04.2026